

روزنامه‌نگاری آسان برای جوانان

○ شعبانعلی بهرامپور

فوق لیسانس جامعه‌شناسی و پژوهشگر ارتباطات

روزنامه‌نگاری انواع مختلفی دارد که گاه به اندازه زمین تا آسمان با هم تفاوت دارند. مثلاً روزنامه‌نگارانی هستند که برای رسیدن به لذت‌های دنیایی می‌نویسند؛ روزنامه‌نگارانی هستند که برای رسیدن به «قدرت» می‌نویسند؛ و روزنامه‌نگارانی هستند که برای «خدا» می‌نویسند (ص ۱۳). ناشر همچنین، چنین تقسیم‌بندی‌هایی را برای روزنامه‌خوانان نیز صادق می‌داند. مثلاً کسانی هستند که برای رسیدن به «لذت‌های دنیایی» روزنامه می‌خوانند، کسانی هستند که برای رسیدن به «قدرت» روزنامه می‌خوانند و کسانی هستند که برای «خدا» روزنامه می‌خوانند (ص ۱۳).

از نظر ناشر، صهیونیسم فرهنگی در جهان روزنامه‌نگارانی تربیت می‌کند که برای پول و قدرت و لذت صرف می‌نویسند و نیز روزنامه‌خوانانی که برای پول و قدرت و لذت صرف می‌خوانند.

از سوی دیگر، انقلاب اسلامی ایران به عنوان یک حرکت شکوهمند الهی که دشمنی بی چون و چرا و دیرینه‌ای با صهیونیسم دارد، طبعاً در چنین صحنه‌ای با درنظر گرفتن معیارهای اسلامی، انقلابی و ایرانی، باید اصول تازه‌ای را در انتشار نشریات مدون می‌نمود، کاری که متأسفانه هنوز به گونه‌ای اساسی انجام نشده است (ص ۱۴).

ناشر در پیشگفتار به نگاهی که روزنامه‌ها را به عنوان یک «کالا» [ی اقتصادی] و خواننده را تنها به چشم یک «مشتری» می‌نگرد، انتقاد می‌کند و می‌نویسد: روزنامه‌نگاران مسلمان و متعهد باید کار خود را در درجه نخست به منزله یک خدمت ناب فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ببینند و پیش از آنکه به «دنیای» خود بیاندیشند به «آخرت» خود و خوانندگانشان توجه کنند (ص ۱۴). بطور کلی، پیشگفتار کتاب درباره رسانه‌ها و

○ روزنامه‌نگاری برای جوانان

○ محمدرضا کبیر

○ انتشارات کبیر

از روزنامه‌نگار و روزنامه‌نگاری توصیف‌های مختلف و گاه (شاید) متضادی ارائه شده است که یکی از جالب توجه‌ترین آنها، مطالبی است که «فیلیپ گایار» در ابتدای کتاب معروف خود، «فن روزنامه‌نگاری» آورده است. از نظر گایار، تا چندی قبل روزنامه‌نگار را قلمزنی هراس‌افکن، ماجراجویی محترم و عاشق قلم لقب می‌دادند، اما امروز، باید (و می‌توان) روزنامه‌نگار را تکنسین اخبار خواند. به نظر گایار، درست است که هنوز هم در دوران‌های بحران روزنامه‌نگار را با انگشت اتهام نشان می‌دهند و در دادگاه‌های اختصاصی او را بر صندلی متهمان می‌نشانند. با وجود این، روزنامه‌نگاران به چنان شهرت ملی و بین‌المللی دست می‌یابند که در گذشته کمتر چنین پیش‌بینی می‌شد. امروزه، ویژگی خاصی که در حوزه مطبوعات پدید آمده و آن را بعنوان رکن چهارم دموکراسی در جهان تثبیت کرده است، چنان شور و شوقی به این حرفه داده است که جوانان و ماجراجویان بسیاری را به سوی خود کشانده است. در کشورهای غربی، بسیاری از جوانان برای ارضای ماجراجویی‌های خود، ستاره شدن و دستیابی به شهرت ملی و... به روزنامه‌نگاری روی می‌آورند و آینده رویایی خود را در این عرضه می‌جویند.

کتاب «روزنامه‌نگاری برای جوانان» حول یک پیشگفتار و چهارده موضوع سامان یافته است. پیشگفتار کتاب که ۳۵ صفحه را شامل می‌شود توسط ناشر (انتشارات تربیت) نوشته شده است. ناشر در پیشگفتار کتاب با عنوان «کدام نوع روزنامه‌نگاری» از خوانندگان کتاب می‌پرسد «به کدام نوع روزنامه‌نگاری علاقه‌مند هستید؟ و چرا؟» (ص ۱۳). در پاسخ نوشته است،

از نظر ناشر کتاب، «روزنامه‌نگاری موجود در جهان» در واقع مولود فرهنگ غربی است

کتاب روزنامه‌نگاری برای جوانان مقدمه ندارد. از این رو انتظار می‌رفت حداقل در پیشگفتار توضیحاتی درباره کتاب، راهنمایی برای خوانندگان، چگونگی تنظیم کتاب و... می‌آمد، اما در پیشگفتار در این خصوص هیچ توضیحی ارائه نشده است

صهیونیسم و تسلط آنها بر رسانه‌های غربی است. از این رو، جهان رسانه‌ها را به دو قطب سیاه و سفید تقسیم می‌کند که طرف غالب آن سیاه است و متعلق به صهیونیست‌ها و طرف سفیدش متعلق به مسلمانان متعهد و مومن. از نظر ناشر کتاب، «روزنامه‌نگاری موجود در جهان» در واقع مولود فرهنگ غربی است. این نوع روزنامه‌نگاری ظاهری دارد و باطنی. روزنامه‌نگاری غربی در ظاهر از افزایش اطلاعات و معلومات و دستیابی به تازه‌ترین خبرها سخن می‌گوید، اما در واقع در زمینه‌های مختلف مخاطبین خود را فریب می‌دهد و به تباهی می‌کشانند. روزنامه‌نگار غربی با تکیه بر عنصر «جذابیت» انواع مطالب مضر، لغو و بیهوده را به خوانندگان عرضه می‌کند. (ص ۴۳) هدف اصلی ناشر در این پیشگفتار، شناساندن سلطه صهیونیست‌ها بر رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی جهان است. از این رو ناشر می‌کوشد برای «تغییر وضع موجود روزنامه‌نگاری به وضع مطلوب» (ص ۴۳)، ابتدا وضع موجود روزنامه‌نگاری را با تدوین کتابهایی مانند «روزنامه‌نگاری برای جوانان» بشناساند و سپس در فرآیند آموزش، روزنامه‌نگاران مسلمان و متعهد تربیت کند. اولین محوری که کتاب با آن شروع می‌شود «شناخت خبر» است. در این قسمت نویسنده کتاب به اختصار به چند موضوع می‌پردازد. مهمترین موضوعاتی که در این قسمت به آنها توجه شده است عبارتند از: خبر چیست؟ سه عامل ضروری برای تهیه خبر، واقعیت، جذابیت و خواننده، خصوصیتی که خبر را از اشکال دیگر نوشتن متمایز می‌کند، ارزش‌های خبری، یک گزارشگر یا خبرنگار باید شم خبری داشته باشد و تمرین‌های آخر بخش برای مرور مطالب مطرح شده از نظر نویسنده، کتاب، هر چند تعریف خبر کار مشکلی است، با وجود این، با شناسایی بعضی متغیرها و خصوصیات خبر، روزنامه‌نگاران جوان می‌توانند

- داشتن نکته‌بینی در مشاهدات خود
- داشتن توانایی شناسای اطلاعات مورد علاقه خوانندگان
- داشتن توانایی تشخیص امکان رابطه خبرهای دیگر با اطلاعات خاص که در دست است.
سومین محور مورد اشاره کتاب «نگارش خبر» است. عناصر خبری، سبک هرم وارونه، دلایل استفاده از سبک هرم وارونه، سبک تاریخی، سبک تاریخی همراه با لید سبک پایان شگفت‌انگیز، لید، لید خبری مستقیم، مشخصات یک لید خبری مستقیم خوب، روش نگارش یک لید خبری مستقیم، مشخصات یک لید خبری مستقیم خوب، روش نگارش یک لید خبری مستقیم، برجسته کردن عناصر خبری در لید و تمرین موضوعات اصلی ذیل نگارش خبر هستند. آقای کبیری تمرکز اصلی خود را در این بخش روی «سبک هرم وارونه» (Inverted Pyramid Style) قرار داده است. مطابق این سبک، مطالب اصلی هر خبر در پاراگراف اول می‌آید و مطالب دیگر به ترتیب اهمیت در پاراگرافها ذکر می‌شود. مهمترین مزایای استفاده سبک هرم وارونه از نظر نویسنده محترم چنین فهرست شده است: خواندن خبر را راحت می‌کند، کنجکاو خواننده را به یک شیوه منطقی ارضا می‌کند، صفحه‌بندی را راحت می‌کند و کار تصحیح و تیتزنویسی را راحت می‌کند.
«لیدهای ویژه» دیگر محوری است که کتاب به اختصار به آن می‌پردازد. دلایل استفاده از لیدهای ویژه، چه موقعی از لیدهای ویژه استفاده می‌کنیم و انواع لیدهای ویژه. موضوعات عمده ذیل لیدهای ویژه است.
دو محوربندی کتاب در باره «نوشتن مطالب خبری» و «نوشتن انواع خاص مطالب خبری» است. در این دو بخش چگونگی نوشتن مطالب تک موضوعی، نوشتن مطالب

بعد از مدتی تمرین، خبرها را تشخیص دهند. محمدرضا کبیری، سه عامل ضروری برای تهیه خبر را واقعیت، جذابیت و خواننده برشمرده است.
دومین محوری که کتاب به آن می‌پردازد «تهیه خبر» است. در بخش تهیه خبر، نویسنده به موضوعات زیر پرداخته است: خصوصیات گزارشگر یا خبرآور، منابع خبری روزنامه‌ها، منابع خبری نشریات مدرسه‌ای یا دانشگاهی، مواردی که یک فرد به عنوان گزارشگر یا خبرآور باید در نظر داشته باشد، مثلث خبری تمرین آخر بخش. در این بخش خصوصیات یک گزارشگر یا خبرنگار خوب چنین توصیف شده است:
- علاقه شدید به مردم و آنچه برای آنها اتفاق می‌افتد.
- داشتن توانایی در برقراری ارتباط با مردم و مکالمه راحت با آنها.
- ایجاد حسن اعتماد و راحتی در مردم در زمان ارتباط با آنها.
- داشتن توانایی لازم در نوشتن و صحبت کردن به زبانی که می‌خواهد به وسیله آن با مردم صحبت کند یا برای آنها بنویسد.
- داشتن کردانی و پشتکار لازم برای زمانی که تهیه یک خبر یک مطلب خبری مشکل است.
- داشتن حس مسؤولیت و وقت‌شناسی
- داشتن توانایی انجام کار سریع و دقیق
- داشتن سوابق آموزشی درازمدت
- داشتن شم خبری
- داشتن مطالعات زیاد
- داشتن مجموعه واژگان غنی

در کشورهای غربی، بسیاری از جوانان برای ارضای ماجراجویی‌های خود، ستاره شدن و دستیابی به شهرت ملی و... به روزنامه‌نگاری روی

می‌آورند و آینده رویایی خود را

در این عرصه می‌جویند

چند موضوعی و گزارشی، نوشتن مطالب نقلی، نوشتن مطلب «پیش از رویداد»، نوشتن مطلب پوششی، نوشتن مطلب کلاسی، نوشتن مطلب ترجمیمی و نوشتن مطلب همایشی توضیح داده شده است.

قسمت بعدی مورد اشاره کتاب، «مصاحبه» است. نویسنده کتاب، مصاحبه را «پرسیدن سؤالاتی برای به دست آوردن افکار، عقاید یا اطلاعاتی خاص، درباره یک موضوع جذاب یا مورد علاقه همگان» از طریق یک شخص مشهور یا صاحب قدرت شناخته شده» (ص ۱۴۱) تعریف کرده است. نویسنده انواع مصاحبه را اطلاعاتی، افکاری شخصی و گروهی نامیده است. تعریف مصاحبه، انواع مصاحبه، ترتیب دادن یک مصاحبه، آمادگی برای مصاحبه، انجام مصاحبه و نوشتن مصاحبه به همراه تمرین آخر بخش مهمترین موضوعات این بخش را شامل می‌شوند.

بخش بعدی کتاب درباره «پوشش دادن سخنرانی‌ها» است. در این قسمت نویسنده به آمادگی برای پوشش دادن سخنرانی، پوشش دادن سخنرانی و نوشتن گزارش سخنرانی پرداخته است. «نوشتن مطالب ورزشی» دیگر محوری است که کتاب با اجمال به آن می‌پردازد. در این قسمت نویسنده به توضیح و تحلیل شناخت الزامات نوشتن مطالب ورزشی، نوشتن مطلب پیش از رویداد ورزشی، نوشتن مطلب پوششی ورزشی، نوشتن مطلب ترکیبی و نوشتن مقاله ورزشی پرداخته است.

سه قسمت بعدی کتاب به ترتیب درباره نوشتن مطالب مورد علاقه انسانها، نوشتن مقالات مؤثر و آموزش نسخه‌خوانی است. در این قسمت‌ها نویسنده می‌کوشد ابتدا، تهیه واقعیت‌ها برای مطالب مورد علاقه انسان‌ها را توضیح دهد و سپس به آمادگی برای نوشتن مقاله و نوشتن مقاله می‌پردازد. از نظر نویسنده مقاله انواعی دارد که مهمترین آنها، مقاله تحلیلی - تشریحی، مقاله انتقادی، مقاله سرگرم‌کننده و مقاله تقدیری، تعریفی یا تحلیلی است.

نویسنده بعد از توضیح و تشریح درباره مقاله و چگونگی نوشتن آن به ویژگی‌های یک نسخه‌خوان خوب، وظایف یک نسخه‌خوان و شیوه عملی نسخه‌خوانی می‌پردازد و هر یک را به اختصار توضیح می‌دهد.

دیگر محور مورد اشاره کتاب، «تیترونیسی» است. تیترونیسی هدایت کننده خواننده به سوی خبر است. جمله یا عبارتی است که به خبر هویت می‌دهد. تیترونیسی می‌تواند خواننده را به خواندن مطلب ترغیب کند، یا او را از خواندن بازدارد. به عبارت دیگر هدف از نوشتن تیترونیسی این است که این امکان را برای خواننده به وجود می‌آورد تا نگاهی اجمالی و سریع به محتوای یک روزنامه داشته باشد و فوراً خلاصه‌ای از اخبار برجسته آن را به دست بیاورد. اما تیترونیسی باعث می‌شود تا خواننده بتواند مطالب مورد علاقه خود را انتخاب کند. به‌طور کلی تیترونیسی به ایجاد جذابیت در روزنامه‌ها کمک

اختصاص داده است، ارتباط مستقیم با موضوع کتاب ندارد. موضوع کتاب همچنانکه از عنوان آن برمی‌آید، درباره روزنامه‌نگاری و آموزش روزنامه‌نگاران جوان است اما موضوع پیشگفتار درباره رسانه‌ها و صهیونیسم و وسایل ارتباط جمعی است. کتاب روزنامه‌نگاری برای جوانان مقدمه ندارد، از این رو انتظار می‌رفت حداقل در پیشگفتار توضیحاتی درباره کتاب، راهنمایی برای خوانندگان، چگونگی تنظیم کتاب و... می‌آمد، اما در پیشگفتار در این خصوص هیچ توضیحی ارائه نشده است.

۲. ضعف دیگر کتاب فقدان ارجاعات داخل متن است. البته در آخر کتاب تعدادی منابع آمده است که به اشتباه «فهرست منابع و مآخذ» عنوان شده است. اما با توجه به اینکه در داخل متن به هیچ مآخذی ارجاع داده نشده است، این عنوان نیز برای فهرست منابع دقیق نیست.

۳. مورد دیگری که به عنوان ضعف کتاب تلقی می‌شود، بعضی تقسیم‌بندیهای محتوایی محورهای مورد بررسی کتاب است. برای مثال در تقسیم‌بندی منابع خبری روزنامه‌ها فقط به منابع محلی و منابع غیرمحلی (که شامل خبرگزاری هاست) اشاره شده و به خبرنگاران خود نشریه اشاره نشده است. همچنین در تقسیم‌بندی مقاله‌ها، مقاله‌ها فقط به تحلیلی - تشریحی، انتقادی، سرگرم‌کننده و تقدیری (تعریفی یا تحلیلی) تقسیم شده‌اند، در حالی که تقسیم‌بندی‌های دیگری نیز در عرف روزنامه‌نگاری مرسوم است و در این کتاب به آن اشاره نشده است.

۴. به‌طور کلی، یکی از ضعف‌های اساسی کتاب، غلبه بخش‌های خبر و خبرنگاری است. اگر عنوان کتاب خبر و یا خبرنگاری برای جوانان بود، هیچ ایرادی به آن وارد نبود، ولی وقتی برای عنوان کتاب «روزنامه‌نگاری برای جوانان» انتخاب شده است. انتظار می‌رفت مطالبی درباره گزارش، گزارش نویسی، انواع گزارش، سرویس‌ها، یادداشت‌ها و یادداشت نویسی هم در کتاب می‌آمد و خوانندگان کتاب با آنها نیز آشنا می‌شدند.

در پایان تأکید می‌شود که نکات قوت بر کاستی‌ها و یا احتمالاً ضعف کتاب غلبه دارد.

در مجموع کتاب «روزنامه‌نگاری برای جوانان»، کتابی بسیار ساده، روان، جذاب و کاربردی است و به راحتی برای علاقه‌مندان به حرفه جذاب و در عین حال پرمخاطره روزنامه‌نگاری قابل فهم است. به‌خاطر قوت فراوان و از جمله جنبه‌های آموزشی آن، مطالعه این کتاب به کلیه علاقه‌مندان، روزنامه‌نگاران تجربی و تازه‌واردان به این حرفه و همچنین دانشجویان رشته ارتباطات و روزنامه‌نگاری توصیه می‌شود.

می‌کنند. در این بخش از کتاب، نویسنده به اختصار به هدف از تیترونیسی، اندازه‌گیری تیترونیسی، انواع تیترونیسی، شیوه عملی نوشتن تیترونیسی و اجزای یک تیترونیسی می‌پردازد.

آخرین بخش کتاب درباره «صفحه‌بندی» است. مهمترین موضوعاتی که ذیل محور صفحه‌بندی تنظیم شده‌اند عبارتند از: اهداف صفحه‌بندی، انواع صفحه‌بندی صفحه اول، صفحه‌بندی صفحات داخلی، صفحه‌بندی آگهی، قواعد اساسی برای صفحه‌بندی مؤثر، نوشتن شرح عکس، تمرین و مدل‌ها. نویسنده کتاب را با فهرست منابع و مآخذ به پایان می‌رساند.

نکات قوت کتاب

کتاب «روزنامه‌نگاری برای جوانان» دارای نکات قوت زیادی است که به مهمترین آنها در اینجا اشاره می‌شود:

۱- کتاب دارای نثری روان و سلیس است و خواننده از خواندن آن خسته نمی‌شود. به عبارت دیگر، نثر کتاب به گونه‌ای است که برای جوانان جذاب و دلنشین است.

۲- بکارگیری مثال‌های روزآمد سیاسی و ورزشی بر جذابیت کتاب افزوده و آن را به یک کتاب کاربردی تبدیل کرده است.

۳- محورها و موضوعات کتاب در چند زیر مقوله تقسیم شده‌اند تا مطالعه آنها برای جوانان جذاب و قابل یادگیری باشد.

۴- تنظیم مطالب کتاب به گونه‌ای است که خواننده را به سوی خود جلب می‌کند. نویسنده محترم در تنظیم مطالب نهایت دقت را به خرج داد و کتاب را از شناخت خبر و تهیه خبر آغاز کرد و در چند قسمت اول کتاب نگارش خبر و لید را به خواننده آموزش می‌دهد.

۵- تمرین‌هایی که در آخر هر بخش از کتاب آمده است به واقع از قوت‌های اساسی کتاب است. این تمرین‌ها به خوانندگان علاقه‌مند می‌گوید که می‌توانند دانسته‌های خود را با انجام این تمرین‌ها محک بزنند و با اعتماد به نفس بیشتری به مطالعه محورهای دیگر بپردازند. عر در طرح مطالب، نهایت ایجاز و اختصار به کار رفته و تقریباً هیچ مطلب زاید و حشوی وجود ندارد.

نکات ضعف

این کتاب با وجود قوت‌های فراوان کاستی‌هایی نیز دارد که مهمترین آنها به شرح زیر است:

۱- یکی از ایرادهای جدی کتاب، پیشگفتار ناشر است که با وجود این که ۳۵ صفحه از حجم کتاب را به خود